

Posudek na práci Bc. Luboše Felgra „Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze jako hlavní nástroj nacistů k vyhnání Židů z protektorátu Čechy a Morava“

Celostátní studentská vědecká konference Historie, 2020

29 stran textu +1 strana textové přílohy a 1 strana resumé

Posuzovaná práce by se podle názvu měla zabývat Ústřednou pro židovské vystěhovalectví (Zentralstelle für jüdische Auswanderung), zřízenou v Protektorátu Čechy a Morava v červenci 1939 a později přejmenovanou na Ústřední úřad pro uspořádání židovské otázky (Zentralamt für die Regelung der Judenfrage). Také cíl vytčený autorem (s. 4) přesvědčuje čtenáře o tom, že se dozví o činnosti této instituce v celé její šíři, tedy od vzniku v roce 1939 až po zánik v roce 1945.

Úvod je věnovaný archivním pramenům a odborné literatuře k dané problematice. Autor zmiňuje dva archivy, z jejichž fondů čerpal. V Národním archivu si vybral pouze několik jednotlivých signatur obsahujících kopie německých písemností o ústředně, jejichž doba vzniku není jasná. Ty jsou uloženy v nezpracované části sbírkového fondu Okupační vězeňské spisy. Pominuty zůstaly fondy okupačních úřadů, autorovo tvrzení o fondu Úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě (s. 5) je rozhodně nesprávné a svědčí o neúplné heuristice k danému tématu. Nevyužité fondy Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě a Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu jsou navíc zdigitalizované a přístupné on line. Autor nestudoval ani písemnosti prezidia policejního ředitelství v Praze, na něž odkazuje citovaná literatura, či pravidelné zprávy o činnosti ústředny ze srpna 1939 až června 1941 uložené ve fondu Ministerstvo vnitra-dodatky, které informují o množství vyřízených žádostí o vystěhování Židů z protektorátu a evidují vydané prozatímní cestovní pasy. Méně závažného pochybení se dopustil u druhé instituce, Židovského muzea v Praze. Uvedená sbírka Dokumenty perzekuce není součástí jeho archivu, ale úseku dokumentace šoa a obsahuje celý karton materiálů k židovskému vystěhovalectví.

Výčet odborné literatury je také nedostatečný, uvedena je sice zásadní a těžko překonatelná studie ke vzniku ústředny od Jaroslavy Milotové, dále např. kniha Heleny Krejčové, Jany Svobodové a Anny Hyndrákové věnovaná hlášením Židovské náboženské obce v Praze, ale úplně opomenuty jsou práce českého historika a nestorá dějin židovského holocaustu Miroslava Kárného, jehož kniha „Konečné řešení“ *Genocida českých Židů v německé protektorátní politice* přináší ucelené informace o činnosti ústředny a také odkazy na archivní zdroje, které autor nevyužil. Zmíněny nejsou ani studie dalších českých historiků -

Drahomíra Jančíka, Eduarda Kubů či Jana Kuklíka ml. U zahraniční literatury postrádám knihu německého historika Wolfa Grunera *Pronásledování Židů v Protektorátu Čechy a Morava. Místní iniciativy, centrální rozhodnutí, reakce Židů 1939-1945*, vydanou v loňském roce. Neodpustím si také poznámku o absenci normativních pramenů, chybí zejména *Verordnungsblatt des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren*.

První kapitola práce věnovaná samotné ústředně pojednává o jejím vzniku, přičemž autor čerpá z výše uvedené studie J. Milotové. K jeho cti je třeba zmínit, že rozhodně nic neopisuje, ale snaží se vyložit vlastními slovy. Většina textu se pak zabývá organizační strukturou ústředny, jejími zaměstnanci a zejména jednou z mnoha činností ústředny, jíž bylo legální vystěhování židovských obyvatel protektorátu a která v podstatě končí zahájením hromadných deportací z protektorátu. Autor vychází z výše uvedených kopií německých dokumentů (sign. 101-662-4 až 101-662-12), které tuto činnost popisují. Jeho zřejmá dobrá znalost německého jazyka mu tuto práci ulehčila, u nejednoznačných překladů např. jednotlivých oddělení se rozhodl ponechat německý výraz. Dále představuje osoby zásadně spojené s ústřednou, Adolfa Eichmanna, Waltera Stahleckera, Hanse Günthera, Karla Rahma a některé zaměstnance, přičemž cituje ze zahraniční literatury. Jen okrajově je na několika místech zmíněna skutečnost, že ústředna zajišťovala také majetek všech vystěhovalců, chybí bližší údaje o Vystěhovaleckém fondu pro Čechy a Moravu, přestože jsou obsaženy v signatuře 101-662-9. Rozsáhlá práce ústředny, o které se autor ani slovem nezmiňuje, však začala s deportacemi, kdy přebírala veškerý majetek deportovaných osob a na základě jejich svolení při odbavování transportů jej převáděla na vystěhovalecký fond. K této činnosti jsou dochovány archivní dokumenty v torzovité podobě na různých místech, z nichž některé byly publikovány. Jako zásadní vidím např. zprávu velitele bezpečnostní policie a SD o činnosti Ústředního úřadu pro uspořádání židovské otázky při zajištění, správě a zhodnocení židovského majetku z 3. 12. 1942, která je uložena ve fondu Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě. Pod stejnou signaturou najde badatel i zajímavou Heydrichovu zprávu o evakuaci Židů z 15. 12. 1941.

Práce Bc. Luboše Felgra má bohužel z mého pohledu celou řadu nedostatků, které začínají neodpovídajícím vymezením tématu, neúplnou heuristikou a končí faktografickými i stylistickými nepřesnostmi.

V Praze 25. 3.2020

Mgr. Monika Sedláková